

„Człowiek – najlepsza inwestycja”

**MATERIAŁY SZKOLENIOWE
DO SZKOLENIA NAUCZYCIELI
„POWIEDZ TO SAMO INACZEJ”
SKRYPT ZAWIERAJĄCY ZAŁOŻENIA
PROJEKTOWE**

**W RAMACH PROJEKTU
„OD DZIECIĘCEJ CIEKAWOŚCI
DO DOJRZAŁOŚCI POZNAWCZEJ”**

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Program Operacyjny Kapitał Ludzki
Priorytet III Wysoka jakość systemu oświaty
Poddziałanie 3.3.4 Modernizacja treści i metod kształcenia

**Publikacja bezpłatna
współfinansowana ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego**

Projekt jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Strona | 2

Spis treści :

1. Założenia projektowe	3
2. Innowacyjne metody pracy	12
3. Wybrane podejścia w nauczaniu języka angielskiego	21
4. Dojrzałość szkolna	32
5. Uczeń zdolny	40

Projekt jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

1. ZAŁOŻENIA PROJEKTOWE

Strona | 3

1.1. ZDEFINIOWANE PROBLEMY

Koncepcja niniejszego projektu opiera się na stworzeniu innowacyjnego programu nauczania dla I etapu edukacyjnego i kompatybilnej z nim obudowy dydaktycznej, za pomocą których kształtowana będzie w szczególności umiejętność samodzielnego myślenia naukowego oraz komunikowania się w języku obcym.

Program ma stanowić odpowiedź na zdiagnozowane problemy występujące w polskim szkolnictwie:

PROBLEM 1

BRAK PROGRAMÓW NAUCZANIA DLA UCZNIÓW KLAS I-III SP, KTÓRE UMOŻLIWIAŁYBY IM ROZWÓJ UMIEJĘTNOŚCI MYŚLENIA NAUKOWEGO

Podstawą myślenia naukowego, polegającego na umiejętności formułowania wniosków opartych na obserwacjach empirycznych jest tak zwane myślenie krytyczne (analityczne), czyli:

- umiejętność rozpatrywania zjawisk z wielu punktów widzenia,
- ocenie zdobytej wiedzy,
- rozważanie argumentów za i przeciw,
- wyciąganie wniosków.

Jest ono kluczową kompetencją ucznia i nauczyciela, bo determinuje proces nabywania pojęć i języka (J. Sawiński, Edunews.pl, dostęp 1.10.2013).

Współczesne programy nauczania, a nawet cały system nauczania w Polsce oparte są jednak o tak zwany model lasswellovski, który zakłada przekaz wiedzy od nauczyciela do ucznia, a następnie sprawdzenia na ile uczeń zapamiętał wiadomości. Model ten zakłada bierność ucznia oraz motywację zewnętrzną, której źródłem jest głównie ocena (Z. Kwieciński, „Edukacja wobec nadziei i zagrożeń współczesności, 2010). Proces oceny oparty jest na zasadzie zapamiętania jak największej liczby informacji, co powoduje że uczniowie o mniejszych zdolnościach zapamiętywania, ale posiadający rozwiniętą umiejętność myślenia uzyskują oceny niższe niż ci, którzy potrafią bezrefleksyjnie zapamiętać materiał. Utrwała to przekonanie, że aby uzyskać dobre wyniki nie trzeba umieć myśleć.

Projekt jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Sytuacja ta ma bezpośrednie przełożenie na umiejętność rozwiązywania zadań wymagających:

- zdolności stosowania wiedzy i analizowania,
- argumentowania,
- rozwiązywania i interpretowania problemów.

Strona | 4

Polscy uczniowie osiągają słabe wyniki w badaniach PISA (w por. do krajów Europy Zachodniej), które mierzą właśnie te umiejętności. Na podstawie wyników z 2009 r. (wyniki badania z 2012 r. są niedostępne) można stwierdzić, że uczniowie mają trudności w:

- wyszukiwaniu informacji przy analizie tekstów o charakterze popularnonaukowym i argumentacyjnym,
- w zadaniach, w których uczeń poszukuje informacji z wielu źródeł oraz
- w zadaniach, w których mierzone są umiejętności związane z metodami stosowanymi w badaniach naukowych.

Według analizy przyczyn problemów w nauczaniu przedmiotów matematyczno-przyrodniczych z 2011 wykonanej w ramach EFS „Ekologia” uczniowie mają problemy z:

- określeniem brakujących informacji potrzebnych do podjęcia decyzji,
- wyszukiwaniem wiadomości naukowych i oddzieleniem ich od nienaukowych, a także
- rozstrzygnięciem, na jakie pytania możemy odpowiedzieć, mając pewną pulę informacji.

Umiejętności te są również niezwykle istotne w życiu codziennym.

Sposób realizacji programów nauczania opartych głównie o weryfikację zapamiętanych informacji, bez rozwijania umiejętności krytycznego myślenia ma wpływ na kolejny problem:

PROBLEM 2

BRAK EFEKTYWNYCH PROGRAMÓW NAUKI JĘZYKA OBCEGO DLA KLAS I-III SZKÓŁ PODSTAWOWYCH

Obecne programy dla najmłodszych uczniów do nauki języków obcych i sposoby ich realizacji:

1. Oparte są o bezrefleksyjne zapamiętywanie słownictwa,
2. Cechują je niedobory konwersacji w języku obcym podczas lekcji,

Projekt jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

3. Nie przygotowują uczniów do dłużych wypowiedzi pisemnych,
4. Nie są zintegrowane z podstawą programową realizowaną w nauczaniu zintegrowanym I-III, a podręczniki wykorzystywane na tym etapie edukacji odnoszą się do innych dziedzin nauczania,
5. Nauczyciele w wyniku braku odpowiednich narzędzi nie są w stanie wdrożyć pojęć i umiejętności przyswajanych na lekcjach nauczania zintegrowanego, przez to koncentrują się na wprowadzaniu słownictwa i struktur językowych,
6. Nie są efektywne, gdyż uczniowie w wieku 6-9 lat nie są w stanie przyswajać języka poprzez naukę wybranych struktur językowych,

Ma to między innymi wpływ na niską punktację uzyskiwaną przez uczniów na egzaminach zewnętrznych z języków obcych nawet na poziomie podstawowym. Średnia wyników egzaminu gimnazjalnego z języka angielskiego to 63%, a niemieckiego 58% (CKE, 2013).

Powyższe problemy mają charakter ogólnopolski – podobna sytuacja jest w szkołach podstawowych miejskich i wiejskich.

Strona | 5

1.2. ZAŁOŻENIA PROGRAMU NAUCZANIA

Nasz projekt ma zniwelować te problemy poprzez opracowanie innowacyjnego programu nauczania opartego o rozwój krytycznego myślenia u uczniów oraz integrację nauki języków obcych z podstawą programową I-III.

Program nauczania i obudowa dydaktyczna wniesie wkład w zmianę przemianę polskiej szkoły ze szkoły „wiedzy” na szkołę „myślenia”, pozwoli na zmianę utartych schematów myślowych – z zadawanych dzieciom pytań zamkniętych: ile?, kiedy? na otwarte: dlaczego? co, jak? czy? co sądzicie? a co by było, gdyby?, rozwijając ich kreatywność. Realizacja naszej idei doskonale sprawdzi się na I etapie edukacyjnym, gdzie wszystkie treści nauczania wzajemnie się łączą i uzupełniają.

- 1) Projekt będzie miał charakter równościowy – w programie nauczania i obudowie zawarte będą treści przeciwdziałające stereotypom płci, przedstawiające uczniom różne możliwości wyborów życiowych niezależnych od płci.
- 2) Projekt będzie miał wpływ na podmioty trzecie – rodziców, którzy zostaną pośrednio włączeni w edukację dziecka poprzez przygotowanie narzędzi do pracy w domu.

Projekt jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

- 3) Program będzie wykorzystywał innowacyjne metody pracy z uczniem między innymi polisensoryczność, mnemotechniki, z dostosowaniem ich poziomu do dojrzałości emocjonalnej uczniów.
- 4) Realizacja programu będzie przełamywać schemat myślenia o szkole jako miejscu weryfikowania wiedzy między innymi poprzez wdrożenie nowoczesnych narzędzi dydaktycznych wykorzystujących zróżnicowane metody pracy z uczniem.
- 5) Opracowany program nauczania będzie zgodny z rozporządzeniami MEN odnośnie między innymi podstawy programowej, ramowego planu nauczania, sposobów oceniania itp.
- 6) Będzie zawierał szczegółowe cele kształcenia i wychowania oraz sposoby ich osiągnięcia, opis warunków w jakich program będzie realizowany, treści zgodne z treściami nauczania w podstawę programową, opis założonych efektów kształcenia i propozycje kryteriów i metod sprawdzania osiągnięć.
- 7) Program będzie dostępny na stronie www.szkola-myslenia.edu.pl i na portalu wskazanym przez ORE. Każdy nauczyciel będzie mógł wykorzystać powstały program w swojej pracy.

Strona | 6

1.3. INNOWACYJNOŚĆ PROGRAMU

- 1) Program będzie nakierowany na rozwój myślenia krytycznego (analitycznego) u dzieci jako niezbędnego czynnika do:
 - analizowania otaczającego świata,
 - samodzielnego formułowania wniosków,
 - dostrzegania korelacji,
 - w przyszłości do samodzielnego korzystania z wielu źródeł informacji.
- 2) Wdrożenie programu będzie miało pozytywny wpływ na rozwój emocjonalny uczniów nim objętych. Dojrzałość emocjonalna jest nieodwracalnie złączona z gotowością szkolną, co ma kluczowe znaczenie w I etapie edukacyjnym. Dlatego autorzy programu zaproponują oddziaływanie nie tylko na sferę intelektualną uczniów, ale także na rozwój emocjonalny.
Program uwzględni różnicowanie wymagań dla dzieci rozpoczynających naukę w szkole w wieku 6 i 7 lat, gdyż rozwój inteligencji emocjonalnej i motywacji jest zróżnicowany w zależności od wieku dziecka.

Projekt jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

- 3) Program będzie zakładał zindywidualizowane podejście do ucznia oraz da wytyczne do pracy z uczniem ze specjalnymi potrzebami, ze szczególnym uwzględnieniem uczniów uzdolnionych matematycznie i językowo.
- 4) W założenia programowe będzie wpisane nauczanie polisensoryczne – dbałość o podawanie treści nauczania z użyciem wszystkich kanałów percepcji. W ten sposób zostaje zrealizowane kolejne założenie związane z indywidualizacją podejścia do ucznia i uwzględnianiem zróżnicowanych potrzeb dzieci w zależności od dominujących kanałów sensorycznych.
- 5) Program będzie zakłada zintegrowanie wszystkich treści nauczania w tym nauczania języka obcego między innymi poprzez uczenie wybranych treści obowiązującej podstawy programowej dla klas I-III z użyciem języka obcego.
- 6) Wdrożenie niniejszego programu będzie zgodne z zasadą „learning through doing” – nauki przez praktyczne działanie oraz zapewnienie uczniom aktywnej roli w procesie nauczania. Stąd program będzie zakładał użycie wielu form aktywizujących pracy z uczniem.
- 7) Program będzie zawierał wytyczne do realizacji zgodnie z poszanowaniem zasady równości kobiet i mężczyzn między innymi poprzez zachęcanie chłopców do aktywności częściej przypisywanych dziewczynkom, takich jak np. taniec towarzyski, a dziewczynkom do zabaw związanych na przykład z umiejętnościami konstrukcyjnymi.
- 8) Realizacja programu będzie odbywała się z użyciem innowacyjnych metod pracy z uczniem, między innymi:
 - metoda projektu edukacyjnego (zorganizowanie eventu przez uczniów na koniec I klasy oraz kręcenie filmów z uczniami),
 - brain storming,
 - elementy nielinearnego notowania,
 - piktoqramowa metoda uczenia wierszy,
 - mnemotechniki,
 - zagadki logiczne rozbudzające ciekawość poznawczą i kreatywność,
 - zadania wymagające interakcji i współpracy kształtujące umiejętność podejmowania inicjatyw i pracy zespołowej (elementy kształtowania postaw przedsiębiorczości).
- 9) Program będzie zakładał takie formy pracy z uczniem jak:
 - zbiorowa
 - grupowa
 - indywidualna
- 10) Treści nauczania w opracowanym programie będą miały charakter spiralny i będą rozszerzały się z kolejnymi etapami nauki.

Projekt jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

1.4. CELE KSZTAŁCENIA I WYCHOWANIA

Cel główny:

- wszechstronny i harmonijny rozwój uczniów w oparciu o ideę myślenia krytycznego i inteligencji emocjonalnej.

Strona | 8

Celem szczegółowym programu będzie między innymi:

- rozwijanie umiejętności analizowania, porządkowania i wykorzystania informacji przez uczniów,
- zespolenie treści nauczania języka obcego z podstawą programową I-III w zakresie nauczania zintegrowanego.

1.5. WARUNKI REALIZACJI

Istotnym warunkiem jest uniwersalność programu. Zarówno program, jak i obudowa dydaktyczna będą mogły być wdrożone w każdej szkole, nie będą miały żadnych barier technicznych i finansowych.

1.6. EFEKTY KSZTAŁCENIA

Efekty kształcenia będą zgodne z obowiązującą podstawą programową, lecz osiągnięte inaczej niż w dotychczasowy sposób – metodą aktywnej pracy ucznia z wykorzystaniem analizy, wnioskowania i dostrzegania korelacji. Innowacyjność programu będzie przejawiać się bowiem w sposobach realizacji i pracy z uczniem.

1.7. KRYTERIA OCENY I METODY SPRAWDZANIA OSIĄGNIĘĆ

Ocenianie uczniów będzie odbywało się w oparciu o określone kryteria pozostające w zgodzie z obowiązującymi rozporządzeniami MEN. Stosowany będzie wyłącznie system ocen opisowych, a motywowanie uczniów będzie oparte o:

- pozytywne wzmocnienia,
- czynniki wzbudzania ciekawości i
- różnicowanie możliwości ucznia (na przykład sześciu i siedmiolatków).

Projekt jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

1.8. OBUDOWA DYDAKTYCZNA

Opracowana obudowa dydaktyczna będzie kompatybilna z opracowanym programem nauczania.

Obudowa dydaktyczna będzie miała charakter interdyscyplinarny, integrujący poznane metody. Strona | 9

Elementy obudowy dydaktycznej stworzonej podczas projektu będą służyły zarówno do pracy ucznia na lekcji jak i w domu, będą zróżnicowane pod względem poziomu trudności.

Obejmować będzie między innymi:

- **150 scenariuszy zajęć** (po 50 do poziomu klas I, II, III). Scenariusze będą zawierały zalecenia metodyczne dla nauczycieli wdrażających program nauczania.
- **19 filmów edukacyjnych** (9 dla klasy kl. I, po 5 kl. II i III). Filmy będą ilustrowały problemy do rozwiązania (np. będą z kilkoma zakończeniami alternatywnymi), będą pełniły funkcje wprowadzania zadań językowych.
- **180 kart pracy** (po 60 do każdego poziomu I, II, III.). Karty pracy będą zakładały zróżnicowane zadania dla uczniów 6 i 7 letnich jak również uczniów o szczególnych potrzebach – np. uzdolnionych matematycznie lub językowo. Karty pracy będą odzwierciedleniem zintegrowania treści i nauczania wybranych treści nauczania zintegrowanego poprzez język angielski.
- **150 flashcards** (po 50 do poziomu klas I, II, III). Flashcards będą narzędziem przede wszystkim ułatwiającym nauczycielowi języka obcego realizację beztranslacyjnej metody nauczania przez ekspozycję desygnatów pojęć, których nie ma w ścisłym otoczeniu dziecka, pozwalającym na określanie położenia przedmiotów obrazowanych na ilustracji przez jego różnorodne przemieszczanie. Dla nauczyciela nauczania zintegrowanego to narzędzie daje możliwość oddziaływania na zmysł wzroku poprzez eksponowanie informacji obrazkowej (oddziaływanie polisensoryczne) oraz rozbudzanie wyobraźni (symboliczne obrazy, użycie piktogramów) i tworzenie zbiorów, kategorii (rozwój myślenia).
- **3 gry edukacyjne** (po 1 do poziomu klas I, II, III). Gry edukacyjne zostaną przygotowane przez firmę zewnętrzną, ale ich zawartość merytoryczna będzie kompatybilna z pozostałymi elementami obudowy dydaktycznej oraz programem nauczania. Gry edukacyjne są elementem aktywizującym i angażującym dzieci, wzmagającym motywację. Do udziału w grze dziecko będzie musiało wykorzystać nabytą wiedzę i wybrać treści. Gry mają być tak skonstruowane, aby przyczyniały się do rozwoju myślenia.

Projekt jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

- **30 piosenek** (po 10 do poziomu klas I, II, III). Piosenki będą kształtowały pamięć muzyczną oraz wymowę i artykulację. Teksty piosenek będą związane z treściami programowymi. Śpiewanie stanowić może także element autoprezentacji i wyrażania siebie w małych formach teatralnych przez dzieci.

- **1 skrypt dla nauczyciela**. Skrypt powstanie na zakończenie projektu, będzie zawierał wszystkie papierowe elementy obudowy dydaktycznej zarówno dla ucznia, jak i dla nauczyciela, materiały, które nauczyciele będą otrzymywali w trakcie szkoleń, wykaz i opis mnemotechnik, a także bibliografię.

- **1 film instruktażowy dla nauczycieli**. Film ma stanowić dodatkowy materiał instruktażowy dla nauczycieli, którzy będą chcieli wdrażać program po zakończeniu projektu.

Film będzie zawierał:

- a) przedstawienie różnych aktywności wykonywanych z dziećmi podczas wdrażania programu oraz
- b) zobrazowanie sposobów realizacji założeń teoretycznych na przykładach,
- c) wykorzystanie obudowy dydaktycznej i multimedialnych.

- Dodatkowo zostanie **zakupiona obudowa** dydaktyczna (między innymi gry edukacyjne). Program założy wykorzystanie do celów edukacyjnych także wybranych elementów edukacyjnych dostępnych na rynku.

1.9. EWALUACJA

Projekt będzie podlegał ewaluacji.

Faza wdrażania programu i jego efekty będą więc monitorowane i badane. W tym procesie będą uczestniczyli czynnie nauczyciele tworzący obudowę dydaktyczną, nauczyciele wdrażający program, rodzice dzieci objętych programem nauczania oraz metodycy wizytujący zajęcia poprzez wypełnianie stworzonych do tego celu narzędzi ewaluacyjnych.

Główny cel projektu:

Poprawa jakości edukacji na I etapie edukacyjnym poprzez opracowanie i wdrożenie innowacyjnego programu nauczania wraz z obudową dydaktyczną w okresie od 01.I.14 r. do 31.VII.15 r.

Projekt jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Założono, że cel główny będzie zrealizowany przez realizację celów szczegółowych:

- 1) Wzrost dostępności narzędzi i metod pracy z uczniem opartych na idei myślenia krytycznego i integrujących naukę języka obcego z podstawą programową I-III przedmiotów zintegrowanych w okresie od I.2014 r. do VII.2015 r.
- 2) Nabycie przez min. 90% spośród 100 uczniów 4 klas szkół podstawowych biorących udział projekcie (kl. I) w okresie IX.2014 r. - VI.2015 r. wiadomości z zakresu podstawy programowej zgodnej z ideą myślenia krytycznego.
- 3) Wzrost efektywności nauczania przedmiotów zintegrowanych i języka obcego u 100% spośród 8 nauczycielek biorących udział projekcie w okresie od III.2014 r. do VI.2015 r.
- 4) Wzrost umiejętności związanych z posługiwaniem się wsparciem multimedialnym w pracy dydaktycznej metodą projektu u 100% spośród 8 nauczycielek biorących udział projekcie w okresie od IX.2014 r. do VI.2015 r.

Strona | 11

Projekt jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

2. INNOWACYJNE METODY PRACY

2.1. Metoda projektu edukacyjnego

Strona | 12

Metoda zaliczana zwykle do metod praktycznych, rzadziej do metod aktywizujących (należących do grupy problemowych). Polega na samodzielnym realizowaniu przez uczniów zadania przygotowanego przez nauczyciela na podstawie wcześniej ustalonych założeń.

Celem projektu może być rozwój wiedzy i umiejętności. Najczęściej takie cele mają projekty badawcze.

W metodzie projektów, jak i w każdej innej metodzie nauczania, powinny być uwzględnione dwa czynniki: przygotowanie materiału nauczania oraz praca z uczniami.

Przygotowanie materiału nauczania

Projekt jest przedsięwzięciem, które trwa zwykle dłuższy czas: od jednego do kilku tygodni, a nawet miesięcy, dlatego decyzję o jego wprowadzeniu należy podjąć odpowiednio wcześniej.

Pierwszym etapem projektu jest ustalenie celów i tematu. Nauczyciel ustala cele ogólne i szczegółowe projektu, ustala temat projektu oraz wybiera treści i zagadnienia, jakie uczniowie powinni poznać. Temat powinien wynikać z dokumentów programowych, standardów wymagań, potrzeb i możliwości uczniów. Przed ustaleniem tematu należy także wziąć pod uwagę następujące kwestie:

- Czy dane zagadnienie może zainteresować uczniów?
- Czy uczniowie mogą mieć dostęp do źródeł informacji na dany temat?
- Czy materiał, do którego dotrą uczniowie, da im możliwość samodzielnej pracy?

Ważną rolę w metodzie projektów spełnia **instrukcja dla ucznia**, która powinna być jasna i czytelna dla każdego z uczniów. Instrukcję przygotowuje nauczyciel. Instrukcja powinna zawierać temat projektu, jego cele, zadania dla konkretnego ucznia lub grupy uczniów, wskazówki, źródła informacji, termin, sposób i czas prezentacji, terminy konsultacji, kryteria oceny pracy. Kryteria oceny pracy powinny dotyczyć zarówno prezentacji, jak i poszczególnych etapów pracy. Forma prezentacji projektów może być zadana przez nauczyciela.

Projekt jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Praca z uczniami

Pewne decyzje dotyczące tematów, formy pracy i sposobu prezentacji mogą być dokonane przy współdziałaniu uczniów. Nauczyciel wspólnie z uczniami ustala też podział na grupy.

Projekt dany do wykonania uczniom powinien zawierać:

- temat i zadania dla grup lub osób,
- określone cele i metody pracy,
- wyznaczone terminy zarówno realizacji całości, jak i poszczególnych etapów,
- osoby odpowiedzialne za realizację,
- źródła, które powinny być wykorzystane,
- jasne kryteria oceny poszczególnych etapów pracy i rodzajów aktywności uczniów.

Zadania mogą być realizowane indywidualnie lub w grupach. Praca nad zadaniem może trwać do kilku miesięcy. Prezentacja rezultatów pracy odbywa się na forum publicznym.

Zakończeniem projektu jest jego prezentacja. Prezentacja projektu odbywa się w formie wystawy, inscenizacji, wykładu, książki, filmu wideo. Jednym z celów tej metody jest nauka prezentacji, głównie ustnych wystąpień przed publicznością.

Po prezentacji następuje dyskusja, podczas której rozważa się stopień realizacji celów, przyczyny niezrealizowania celów i współpracę w grupie. Najważniejszą sprawą dla ucznia jak i dla nauczyciela jest problem oceny. Ocena powinna dotyczyć tego, co jest ważne, a nie tego, co łatwo ocenić. Elementem oceny jest samoocena i ocena kolegów.

Zalety metody projektów

Metoda ta kładzie nacisk na samodzielną pracę uczniów i uczy korzystania z różnych źródeł informacji.

W pracy samodzielnej uczniowie uczą się odpowiedzialności, podejmowania decyzji, dokonywania samooceny. W pracy grupowej rozwijają się umiejętności podejmowania decyzji w grupie, rozwiązywania konfliktów, wyrażania własnych opinii, słuchania innych osób, poszukiwania kompromisów, dyskusowania, dokonywania oceny pracy swojej i innych. W działaniach lokalnych uczniowie nabywają umiejętności układania harmonogramów, planowania i obliczania budżetu, poszukiwania sojuszników wspierających, przedsięwzięcia przewidywania i pokonywania trudności.

Taka metoda, w której uczeń uczy ucznia przynosi największe pojmowanie wiedzy i przyswojenie jej. Zatem przy realizacji zagadnienia metodą projektów więcej osiąga się od ucznia lub klasy niż tradycyjnym wykładem.

Projekt jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

2.2. Burza mózgów

Jest to technika wywodząca się z psychologii społecznej, która w pierwotnym swoim zastosowaniu ma na celu doskonalenie decyzji grupowych. Burza mózgów jest również formą dyskusji dydaktycznej, wykorzystywaną jako jedna z metod nauczania. Zalicza się ją wówczas do metod aktywizujących.

Strona | 14

Zwykle składa się z dwóch etapów:

- generowania pomysłów,
- porządkowania, selekcjonowania pomysłów.

Burza mózgów w dydaktyce

Metoda ta znana jest także pod nazwami "giełda pomysłów" lub "fabryka pomysłów". Angażuje wszystkich uczniów, każdemu dając możliwość nieskrępowanej wypowiedzi. Jest to metoda, która polega na możliwości szybkiego zgromadzenia wielu hipotez rozwiązania postawionego problemu w krótkim czasie.

Przygotowanie materiału

Burzę mózgów stosuje się łatwo, a jej przygotowanie nie wymaga długiego czasu. Od nauczyciela wymaga się, aby przygotował problem do rozwiązania (np. w formie pytania). Musi to być problem otwarty, czyli mający różnorodne rozwiązania. Nauczyciel musi też przygotować wiadomości, które pozwolą uczniom zrozumieć problem.

Praca z uczniami

Metoda polega na postawieniu przez prowadzącego pytania lub zagadnienia, do którego rozwiązań poszukują uczestnicy burzy.

Przed przeprowadzeniem burzy mózgów nauczyciel przygotowuje uczniów do zrozumienia problemu, który mają rozwiązać (może to być wykład, pogadanka, praca z tekstem). Zadaniem nauczyciela jest także zapoznanie uczniów z zasadami uczestnictwa w burzy mózgów. Należy zwrócić uwagę na następujące reguły:

- Każdy uczeń ma prawo zgłosić dowolną liczbę pomysłów.
- Ważna jest liczba, a nie jakość pomysłów.
- Pomysły nie mogą być przez nikogo oceniane, krytykowane i komentowane.
- Można korzystać z wcześniej zgłoszonych pomysłów, zmieniać je lub rozwijać.
- Nie notuje się autora pomysłu.
- Pomysły mogą być najbardziej śmiałe i niedorzeczne.

Projekt jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

- Głosu udziela prowadzący sesję.
- Pomysły powinny być notowane na tablicy, ewentualne w zeszycie (wybieramy sekretarza)

Zalety burzy mózgów

Strona | 15

Burza mózgów to jedna z metod nauczania, która zdobyła sobie ogromną wątpliwą zaletą jest możliwość otrzymania w krótkim czasie dużej liczby różnorodnych rozwiązań danego problemu, a także pobudzenie uczniów do twórczego myślenia. Metoda ta przydaje się więc, jeżeli do dalszego prowadzenia lekcji nauczyciel potrzebuje wielu sposobów rozwiązania problemu lub też do sprawdzenia, jak dalece użyteczna jest wcześniej opanowana wiedza. Na lekcjach problemowych, burza mózgów w sposób atrakcyjny dla ucznia pozwoli zebrać hipotezy, z których każda tkwi płycej lub głębiej w umyśle ucznia. Metoda burzy mózgów pokazuje także różnorodność możliwych podejść do jednego zagadnienia, uczy poszanowania dla inności w myśleniu i podchodzeniu do rozwiązań. Pozwala także rozwijać wśród uczniów umiejętności słuchania, a jednocześnie powstrzymywania się od krytyki cudzych wypowiedzi.

Proces myślenia składa się z dwóch faz: generowania (produkcji) hipotez oraz ich estymacji (oceniań). Jeżeli faza estymacji jest zbyt bliska fazie generowania, uczeń powstrzymuje się od wygłoszenia swoich racji. Kiedy ma zgłosić publicznie pomysł rozwiązania danego problemu, może go oceniać, biorąc pod uwagę ocenę grupy, jak zostanie przez nią odebrany, oraz czy jego pomysł jest uzasadniony w świetle już posiadanej wiedzy. Nieocenianie wpływa na to, że pomysł, nawet z pozoru niedorzeczny, może zostać przyjęty a po późniejszej ocenie i modyfikacji wprowadzony w życie.

Burza mózgu może otwierać bardziej wycofane dzieci i wzmacniać myślenie niestereotypowe, poszukiwanie własnych unikatowych rozwiązań.

Niczym nie skrzepowana wyobraźnia powoduje bowiem, że zgłaszane są pomysły ekstrawaganckie i nowatorskie. W trakcie burzy mózgów oprócz zgłaszania własnych pomysłów można też ulepszać inne pomysły, rozwijać dotychczasowe oraz kombinować celem uzyskania nowych, lepszych rozwiązań. Nie wolno ich natomiast krytykować.

Najczęściej stosowanym zapisem pomysłów z burzy mózgów jest notowanie nielinearne formie mapy myśli.

Projekt jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

2.3. Notowanie nielinearne (mindmapping)

Mapa myśli jest nieliniarnym sposobem tworzenia notatek.

Mózg nasz działa wielokierunkowo, gromadzi informacje korzystając z wzorców i skojarzeń. Tę właściwość mózgu wykorzystał Tony Buzan, tworząc koncepcję notowania nieliniarnego.

Strona | 16

Założył, że notatki linearne są bardzo odległym sposobem przedstawiania informacji w stosunku do sposobu gromadzenia informacji w mózgu. Stąd korzystanie z notatek tradycyjnych wymaga od mózgu wielu operacji pośrednich. Znalazł i stworzył alternatywny sposób zapisywania informacji, który według autora jest bardziej skuteczny, gdyż jest bliższy sposobowi gromadzenia informacji w mózgu za pomocą sieci neuronalnej. Budowa neuronu i połączenia neuronalne nadały bowiem kształt mapie myśli. Jeśli nasz mózg to wielka sieć informacji połączonych ze sobą na zasadzie skojarzeń, to mapy myśli są fragmentami tej sieci zapisanymi na papierze.

Skoro wiemy, że mózg pracuje z koncepcjami – kluczami, w sposób integrujący i międzypolaczeniowy, to notatki powinniśmy tworzyć w podobnej formie, odwzorowując ten schemat. Tworzenie na przykład mapy myśli z tekstu przeczytanego rozpoczynamy więc od wyszukania w tekście słów – kluczy, które mocno oddziałują na naszą zdolność tworzenia skojarzeń.

Mapy myśli w dydaktyce

Mogą stanowić uzupełnienie dla liniarnego notowania, a co więcej mogą być stosowane jako pierwszy rodzaj notatek dla uczniów nie umiejących jeszcze pisać.

- do nauki i notowania z tekstu oraz ze słuchu,
- do tworzenia i pisania opowiadań,
- do wystąpień,
- do znajdowania pomysłów, skojarzeń (technika pobudzająca twórcze myślenie).

Według twórców map myśli notowanie nielinearne pobudza współpracę międzypółkulową. Notatka taka zawiera zarówno słowa (lewa półkula, informacja, analityczna), jak i kolory, rysunki, odnośniki do emocji (prawa półkula).

Kształci myślenie przez trafne wybieranie słów – kluczy. W mapie myśli nie przepisujemy zdań, ale tworzymy hasła – klucze, odnośniki. Wybieramy najważniejsze informacje, które należy lub chcemy zapamiętać. I przedstawiamy je na swój sposób. Aby tego dokonać musi towarzyszyć zrozumienie treści. Jest to metoda ucząca myślenia, która może być wprawką przed analizą trudnych tekstów i przygotowaniem samodzielnych wypowiedzi ustnych i pisemnych.

Projekt jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Zasady tworzenia map myśli

1. Pamiętajmy o kolorach!!!! Im więcej w naszej mapie znajdzie się rysunków, symboli i kolorów, tym bardziej do pracy pobudzimy prawą półkulę. A im większy obszar mózgu zostanie pobudzony tym lepiej utrwali się dana czynność, informacja.
2. Mapa myśli powstaje na białej kartce położonej horyzontalnie. Ma to zwoje uzasadnienie w teorii spostrzegania.
3. Hasło centralne. Tak jak notatka ma temat, tak mapa myśli posiada hasło centralne, czyli temat, na jaki zostaje stworzona notatka. Umieszczony na środku kartki, otoczony kółkiem. (Obowiązuje zasada haseł, czyli szukamy 1-3 wyrazowego hasła, które będzie oddawało istotę naszego tematu).
4. Na początku może sprawiać trudność rozplanowanie mapy, ale ta umiejętność przychodzi z czasem. Jeśli od razu wiemy jakie podpunkty znajdują się jako gałązki od tematu – należy je rozmieścić.
5. Kolejne słowa – klucze, które pojawia się na gałązkach muszą być dla nas czytelne i jasne. Przez znajdowanie skojarzeń szyfrujemy własną notatkę. Nie zapisujemy zdań. Podobnie jak w przypadku hasła centralnego na gałązkach znajdują się 1-3 wyrazy. Wyrazy można wspomagać rysunkami lub zastępować.
6. Jeśli stosujemy rysunki powinny one być kolorowe, przemawiające do wyobraźni, proste i wzbudzające emocje.
7. W dbałości o czytelność map myśli stosujemy litery drukowane.
8. Rozgałęzienia w mapie nazywane są ramionami lub gałęziami. Bardzo ważne, aby jasno były zaznaczone połączenia między gałęziami co obrazuje jakie skojarzenie z jakiego wypływa.
9. Różnicujemy wielkość liter w hasłach oraz grubość gałęzi. Im bliżej hasła centralnego tym gałęzie powinny być grubsze, a litery większe.
10. Linie powinny mieć określone kolory. Dobrze jest różnicować kolory w mapie myśli i używać kilku.
11. Liniom możemy nadać różne kształty podkreślając istotniejsze informacje.

Strona | 17

Praca z uczniami

Mapy myśli mogą stanowić narzędzie edukacyjne przez całą ścieżkę edukacyjną uczniów. Ważną rolą nauczyciela jest pokazanie i przestrzeganie zasad tego notowania oraz używanie tego sposobu zapisu w pracy dydaktycznej. Jeśli chcemy wcielić sposób pracy jako nawyk musi on się dość często pojawiać i nauczyciel musi pokazywać użytkową wartość metody.

Projekt jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

2.4. Piktogramowa metoda uczenia wierszy

Piktogram (łac. *pictus* — narysowany i gr. *γράμμα* — pismo) to przedstawienie wyrazu za pomocą obrazka w oderwaniu od zapisu.

Użycie piktogramu w nauce bazuje na założeniu iż myślimy obrazami i w związku z tym łatwiej zapamiętujemy informację przekazaną za jego pomocą.

Do nauki wierszy tworzymy obrazkowe skojarzenia z poszczególnymi wyrazami i łączymy je wyrazami, dla których nie udało się stworzyć skojarzeń.

Tak wspomagając proces uczenia łatwiej uczyć się wierszy także dzieciom ze specyficznymi trudnościami np. z cechami dyslektycznymi.

Strona | 18

2.5. Łańcuchowa metoda zapamiętywania

Metoda będąca mnemotechniką pomagającą zapamiętać ciąg informacji w określonej kolejności.

Do tego celu wykorzystuje się skojarzenia pomiędzy poszczególnymi informacjami, pojęciami.

Można tworzyć historyjki łączące i wzmacniające skojarzenia. Jednak są one oparte o zasady zapamiętywania.

1. Przejaskarawienie - najlepiej jeśli skojarzenia będą przejaskrawione, nadmierne lub zminimalizowane.
2. Dynamika – wzbudzając ruch, dokładając elementy dynamiczne wspomagamy zapamiętywanie.
3. Ja – skojarzenia osobiste lepiej zapamiętujemy. Powinniśmy być autorami naszych skojarzeń – lepiej zapamiętujemy skojarzenia własne i niż cudze.
4. Absurd – im bardziej coś jest wyjątkowe i niecodzienne tym lepiej to zapamiętujemy.
5. Emocje – jeśli opowieść wzbudza nasze emocje pobudzamy więcej obszarów w mózgu i lepiej zapamiętujemy treści.

Projekt jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

2.6. Zakładki cyfrowe

Służą do zapamiętywania kolejnych informacji lub zapamiętywania liczb.

- 0 - balon
- 1 - świeca, ołówek,
- 2 - łabędź
- 3 - koniczyna
- 4 - krzesło
- 5 – dłoń, gwiazda pięcioramienna
- 6 – gwizdek, fajka
- 7 – kosa, flaga
- 8 – bałwan
- 9 – jojo
- 10 - talerz i łyżka, kij i piłeczka
- 11 – makaron, kolczyki
- 12 – zegar wskazujący godzinę 12
- 13 – czarny kot
- 14 – błyskawice, walentynki
- 15 – wędka i haczyk
- 16 – numer mieszkania
- 17 – filiżanka herbaty
- 18 – tort urodzinowy
- 19 – dołek golfowy
- 20 – ślimak

Strona | 19

2.7. Pokój rzymski

Mnemotechnika zawdzięcza swą nazwę swym korzeniom. Istniała już w starożytni Rzymie, gdzie aby zapamiętać ważne informacje wybierano pokoje, a w nich charakterystyczne punkty. Z nimi kojarzono informacje do zapamiętania.

Metoda zapamiętywania polega na wybraniu charakterystycznych obiektów tzw. haków i kojarzeniu następnie informacji do zapamiętania z nimi. Czyli wytwarzamy skojarzenia pomiędzy dobrze znanymi obiektami, a nowymi informacjami.

Modyfikacją tej techniki mogą być zakładki osobiste.

Projekt jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

2.8. Inne metody wspomagające, które zostaną omówione

- a) zagadki logiczne rozbudzające ciekawość poznawczą i kreatywność,
- b) zadania wymagające interakcji i współpracy kształtujące umiejętność podejmowania inicjatyw i pracy zespołowej (elementy kształtowania postaw przedsiębiorczości).
- c) ćwiczenia kinezylogiczne
- d) elementy wykorzystywane w treningu szybkiego czytania:
 - metody koncentracji uwagi i relaksu,
 - żonglowanie jako element koncentracji uwagi i ćwiczenie wspomagające rozwój połączeń międzypółkulowych,
 - ćwiczenia na oko,
 - czytanie na reprezentację.

Projekt jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

3. WYBRANE PODEJŚCIA W NAUCZANIU JĘZYKA ANGIELSKIEGO

„Największym jednak wyzwaniem dla nauczyciela jest nieustanna praca nad motywowaniem dzieci do nauki. By to osiągnąć i by w pełni realizować potrzeby intelektualne oraz emocjonalne dziecka, niezbędne jest wprowadzenie **nauczania całościowego** (*holistic approach*). Punktem wyjścia są interesujące i bliskie dziecku **kręgi tematyczne** (*topic-based teaching*) łączące różne dziedziny wiedzy i umiejętności. Tematy, słownictwo i struktury wprowadzane są **spiralnie** (*spiral syllabus*), to znaczy materiał, cyklicznie powtarzany, jest poszerzany o coraz to nowe słowa i struktury. Zadania językowe powinny być też źródłem nowej wiedzy o świecie i o samym sobie i jednocześnie kształtować umiejętności twórczego oraz krytycznego myślenia. Dzięki takim zadaniom zachęcamy dzieci do eksperymentowania z językiem obcym, budujemy ich wiarę we własne możliwości, a nie tylko zmuszamy do odtwórczego prezentowania wyuczonych słówek i struktur.”

Strona | 21

Mariola Bogucka

Program nauczania języka angielskiego
Szkoła podstawowa, edukacja wczesnoszkolna

Pearson Central Europe, 2009

1) **NAUCZANIE CAŁOŚCIOWE** (the Holistic Approach) to takie podejście do nauczania poprzez które pragniemy zaangażować w pełni dzieci w proces edukacji. To oznacza, że bierzemy pod uwagę nie tylko kognitywne aspekty nauczania (czyli te, które prowadzą do rozwoju umysłowego dziecka), lecz także czynniki emocjonalne i zdrowotne, jak również uwzględniamy cechy charakterystyczne dla dziecka w młodszym wieku, czyli: gotowość do zabawy, potrzeba ruchu, umiejętność korzystania ze świata wyobraźni, kreatywność i wrażliwość. Często te obszary nauczania nie mogą funkcjonować oddzielnie i stąd potrzeba integrowania nauczania przedmiotów i łączenia różnych dziedzin i umiejętności w **KRĘGI TEMATYCZNE** (*topic-based teaching*).

2) **KRĘGI TEMATYCZNE** to sposób na wdrażanie **CAŁOŚCIOWEGO PODEJŚCIA** w kontekście szkoły i klasy.

Kręgi tematyczne pozwalają na:

- wybór tematów bliskich dzieciom i ich zainteresowaniom;
- tworzenie zadań językowych, które są źródłem wiedzy o świecie, o samym sobie i które jednocześnie kształtują umiejętność twórczego i krytycznego myślenia;
- wprowadzenie szerokiego kręgu tematów i różnorodnych aktywności i zadań;

Projekt jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

- skupienie uwagi dzieci na realnych i prawdziwych sytuacjach i kontekstach językowych;
- zastosowanie indywidualnych stylów nauczania, zarówno dzieci jak i nauczycieli;
- zastosowanie podejścia ‘nauczanie przez działanie’ (*learning-through-doing*);
- łączenie kreatywnych działań jakimi są zajęcia plastyczne i muzyczne z innymi obszarami tematycznymi;
- zaadaptowanie do zajęć szkolnych pomysłów uczniów i ich indywidualnych umiejętności;
- zastosowanie nauczania zintegrowanego w nauczaniu języka obcego (*Language Across the Curriculum*).

Strona | 22

3) NAUCZANIE ZINTEGROWANE (*CLIL – Content and Language Integrated Learning*)

Nauczanie zintegrowane w nauczaniu języka obcego to uczenie elementów treści innych przedmiotów poprzez medium języka docelowego.

Wymaga to wprowadzenia i używania podstawowego słownictwa przedmiotowego w języku angielskim jak i stosowania odpowiednich umiejętności przedmiotowych zdobywanych przez uczniów na innych lekcjach.

Wprowadzając elementy nauczania zintegrowanego koncentrujemy się na treści i procesie uczenia się. Język jest w tym wypadku narzędziem, dzięki któremu uczniowie zdobywają wiedzę i doświadczenie. Jednocześnie kontakt z innymi dziedzinami wiedzy prowadzi uczniów do lepszego poznania i zrozumienia otaczającego ich świata i samego siebie.

Proste eksperymenty naukowe i stanowiące wyzwanie zadania do rozwiązania z zakresu innych przedmiotów zachęcają uczniów do dociekania i wyciągania wniosków.

Gry i zabawy z których korzystają nauczyciele w nauczaniu wczesnoszkolnym mogą być częścią zadań językowych. Pokazują jak funkcjonuje język i często ćwiczą myślenie analityczne.

Projekt jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

3.1. PROCEDURY NAUCZANIA JĘZYKA ANGIELSKIEGO TYPOWE DLA NAUCZANIA WCZESNOSZKOLNEGO

1) Ogólne założenia

Strona | 23

W procesie nauczaniu języka obcego w etapie wczesnoszkolnym staramy się odnieść do tych sytuacji, zjawisk i procesów umysłowych, które towarzyszą dzieciom w akwizycji języka ojczystego. Dlatego **szczególną uwagę przykładamy do nauczania sprawności słuchania i rozumienia poleceń i komunikatów wydawanych w języku obcym**, jak również pełnego funkcjonowania w środowisku obcojęzycznym poprzez: zabawy skierowane na aktywne uczestnictwo ruchowo-językowe; aktywności plastyczne związane z wybranym zbiorem leksykalnym i daną instrukcją językową; aktywności nakierowane na rozumienie i odgrywanie historyjek; piktogramowe przedstawianie treści językowych; śpiewanie i ruchowe obrazowanie piosenek i rymowanek; rozumienie i powtarzanie treści leksykalnych i strukturalnych poprzez uczestnictwo w interaktywnych zabawach multimedialnych; rozumienie i reagowanie na treści filmowe; rozumienie i rozwiązywanie zagadek logicznych przedstawionych w języku obcym.

Nadrzędnym zadaniem pierwszego etapu edukacji językowej jest rozwijanie umiejętności mówienia. Sprawność mówienia jest rozwijana w taki sposób, by uczniowie w pierwszym etapie osiągnęli solidne podstawy imitacyjno-słuchowe, które pozwalają dzieciom na pełne uczestnictwo w aktywnościach klasowych, a dopiero po pewnym czasie rozwijali sprawność mówienia w aktywnościach klasowych nakierowanych na tę umiejętność.

Projekt jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Przykłady szczegółowych osiągnięć w zakresie sprawności słuchania i mówienia:

SŁUCHANIE	MÓWIENIE
<p>Uczeń rozpoznaje słowa i zwroty.</p> <p>Rozumie krótkie polecenia w obrębie pokazanych sytuacji.</p> <p>Rozumie piosenki i rymowanki.</p> <p>Rozumie dłuższe pytania i polecenia po kilkakrotnym powtórzeniu.</p> <p>Rozumie krótkie informacje i rozmowy.</p> <p>Rozumie dłuższe teksty i historyjki poparte materiałem wizualnym</p>	<p>Uczeń powtarza wypowiedziane słowa i gesty.</p> <p>Komunikuje się stosując zapamiętane słowa i gesty.</p> <p>Odpowiada pojedynczymi wyrazami na zadane pytania.</p> <p>Podaje nazwy postaci, miejsc i rzeczy.</p> <p>Odtwarza z pamięci krótkie zdania i zwroty.</p> <p>Recytuje rymowanki i śpiewa piosenki.</p> <p>Stosuje język angielski do komunikowania się w klasie szkolnej prosząc o potrzebne rzeczy, zadając pytania.</p>

Sprawności czytania i pisanie powinno być wprowadzane znacznie później niż mówienie i słuchanie, ale uczeń może zapoznawać się z formą pisemną słów i wyrażeń poprzez materiał podręcznikowy i karty pracy. Materiał książkowy powinien w swoim pierwszym etapie wspierać proces uczenia się i zapamiętywania, rozwijać umiejętności poznawcze dziecka, przygotowywać ucznia do przyszłej pracy z podręcznikiem i ułatwiać powtórzenia w środowisku pozaszkolnym. Zarówno umiejętność czytania i pisanie powinny odbywać się początkowo na poziomie pojedynczych wyrazów, a dopiero potem na poziomie prostych zdań.

W pierwszym etapie nauczania dzieci poznają kolejne **gramatyczne struktury językowe** podczas ćwiczenia sprawności słuchania i mówienia, a także pisanie i czytania, ale przyswajanie tych struktur odbywa się w sposób nieświadomy. Uczniowie poznają materiał gramatyczny w trakcie aktywności związanych z *drillem* językowym (powtarzanie tej samej struktury z jedną zmienną) będącym częścią zabawy lub innej aktywności językowej. Poznawanie struktur, które prowadzi do konstruowania samodzielnej konstrukcji wypowiedzi w języku obcym odbywa się w późniejszych etapach edukacji.

Projekt jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

2) Procedury osiągnięcia celów:

a. Zabawy skierowane na aktywne uczestnictwo ruchowo-językowe

Zabawy ruchowo-językowe stanowią istotny element zajęć językowych, zwłaszcza w pierwszym etapie nauczania języka obcego. Przede wszystkim rozwijają sprawność słuchania i mówienia, pomagają wprowadzić i powtórzyć słownictwo i wyrażenia, stwarzają naturalne środowisko interakcji językowych, wprowadzają do nauki element zabawy, integrują grupę i uczą mądrego współzawodnictwa.

Strona | 25

b. Aktywności plastyczne związane z wybranym zbiorem leksykalnym i daną instrukcją językową

Podczas przygotowywania i wykonywania aktywności plastycznych uczniowie posługują się językiem w sytuacjach prawdziwych, które pozwalają na posługiwanie się tzw. *language chunks* i kolokacji. Wytworzone samodzielnie rekwizyty służą do dalszej zabawy w trakcie której uczniowie ćwiczą sprawność mówienia. Jednocześnie aktywności plastyczne rozwijają świat wyobraźni dziecka, wzbogacają słownictwo, uczą dzieci pomysłowości i inicjatywy, a także ułatwiają dzieciom wyrażanie własnych emocji i upodobań.

c. Aktywności nakierowane na rozumienie i odgrywanie historyjek

Historyjki to przede wszystkim źródło treści leksykalnych i wzorców językowych, które dzięki powtórzeniom i wsparciu wizualnemu pozwalają uczniom w sposób naturalny zrozumieć fabułę (ćwiczenie umiejętności słuchania) i odegrać poprzez dialogi istotne elementy akcji (ćwiczenie umiejętności mówienia). Historyjki są istotnym elementem i punktem wyjściowym do zajęć z dramy, znanej nie tylko z korzyści w sferze językowej, ale emocjonalnej uczniów. Zajęcia z dramy wprowadzają podstawowe słownictwo i wyrażenia, kreują naturalny kontekst dla wprowadzanych słów i wyrażen, pozwalają na prowadzenie zajęć w języku angielskim (gesty nadają słowom konkretne znaczenie), łączą język z zajęciami ruchowymi i elementami zabawy, wykorzystują pomoce wizualne, rekwizyty i muzykę, rozwijają wyobraźnię dziecka i ułatwiają dziecku kontakt z innymi dziećmi.

d. Piktogramowe przedstawianie treści językowych

W pierwszej klasie szkoły podstawowej dzieci nie potrafią czytać i pisać, ale doskonale posługują się obrazem w odczytywaniu znaczeń i treści. Karty obrazkowe (*flashcards*) od dawna funkcjonują jako sposób na wprowadzanie i powtarzanie słownictwa, na ogół poprzez gry i zabawy, które są skierowane do młodszych uczniów i które jednocześnie ćwiczą sprawność słuchania i mówienia. Tę technikę pracy można rozszerzyć na piktogramowe przedstawienie całych struktur, np. treści piosenek lub prostych pytań i odpowiedzi, a uczniowie mogą samodzielnie zapisywać treści przy pomocy piktogramów (np. obrazkowe mapy myśli).

Projekt jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

e. Śpiewanie i ruchowe obrazowanie piosenek i rymowanek

Piosenki i rymowanki stanowią sprawdzony sposób zapoznania uczniów z obcojęzycznym systemem fonetycznym, ale są również źródłem powtarzających się słów i wyrażeń, które dzieci łatwiej zapamiętują dzięki linii melodycznej i ruchowym gestom, które obrazują treści. Poprzez piosenki wykorzystujemy naturalne predyspozycje dzieci do uczestniczenia w ruchowo-muzycznych zabawach i do chęci wspólnego śpiewania. Piosenki uczą i integrują klasę, ale również kształtują wrażliwość muzyczną.

Strona | 26

f. Rozumienie i powtarzanie treści leksykalnych i strukturalnych poprzez uczestnictwo w interaktywnych zabawach multimedialnych

Coraz częściej klasy w szkołach podstawowych są wyposażone w tablice multimedialne, które oferują duże możliwości edukacyjne z uwagi na atrakcyjny przekaz audiowizualny i dużą dostępność interaktywnych form pracy. Treści językowe mogą być przekazywane w formie barwnych ilustracji i materiałów filmowych czy też w postaci specjalnie przygotowanych w tym celu interaktywnych zabaw i gier.

g. Rozumienie i reagowanie na treści filmowe; tworzenie własnych filmowych materiałów

Obecny postęp technologiczny pozwala na coraz większą dostępność materiałów filmowych, które prezentują dane sytuacje i funkcje językowe w naturalnym kontekście i ułatwiają zrozumienie treści poprzez wizualne wsparcie. Kamera filmowa to również narzędzie, które jest obecnie wykorzystywane w szkołach nie tylko do rejestracji wypowiedzi uczniów, ale i do samodzielnych kreacji w ramach projektów językowych.

h. Rozumienie i rozwiązywanie zagadek logicznych przedstawionych w języku obcym

Gry i zabawy z których korzystają nauczyciele w nauczaniu wczesnoszkolnym mogą być częścią zadań językowych. Pokazują jak funkcjonuje język i często ćwiczą myślenie analityczne.

Projekt jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

3) Techniki nauczania

1. Rozwijanie sprawności mówienia

- Uczestniczenie w grach i zabawach w których należy odgadnąć słowa, czynności i intencje uczniów (pokonanie luki informacyjnej),
- Udzielanie odpowiedzi na pytania w grach i zabawach wymagających interakcji uczniów,
- Podawanie poleceń w ruchowych zabawach,
- Wyrażanie preferencji i wyborów w zajęciach plastycznych i zajęciach *learning through doing* (uczenie się poprzez działania),
- Przeprowadzanie ankiet klasowych,
- Przeprowadzanie wywiadów w parach,
- Odgrywanie zainscenizowanych scenek, również z użyciem samodzielnie wykonanych rekwizytów,
- Opowiadanie tekstów na podstawie obrazków,
- Tworzenie wypowiedzi na podstawie obrazkowych podpowiedzi.

Strona | 27

2. Rozwijanie sprawności słuchania

- Rozumienie prostych poleceń ruchowych (metoda *Total Physical Response*),
- Rozumienie instrukcji do gier i zabaw popartych gestem i mimiką nauczyciela,
- Rozumienie i wykonywanie instrukcji do zadań plastycznych i prostych eksperymentów,
- Wysłuchanie i wskazanie/ zakreślenie / zaznaczenie właściwego obrazka,
- Wysłuchanie i połączenie obrazków i treści, porządkowanie informacji, ustalenie chronologicznego porządku,
- Wysłuchanie i uzupełnienie właściwych elementów,
- Wysłuchanie nagrania w celu weryfikacji treści,
- Rozumienie historyjki w oparciu o nagranie i ilustrację,
- Rozumienie szczegółowych informacji z wysłuchanych treści.

Projekt jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

3.2. TECHNIKI NAUCZANIA JĘZYKA ANGIELSKIEGO

Program nauczania języka angielskiego. Szkoła podstawowa, edukacja wczesnoszkolna.
Pearson Central Europe, 2009

Strona | 28

1. Techniki nauczania słownictwa

- prezentacja i ćwiczenie nowych słów na podstawie kart obrazkowych, **materiałów autentycznych** (*authentic materials*) i przedmiotów;
- prezentacja i utrwalanie słownictwa na podstawie opowiadania;
- prezentacja i utrwalanie słownictwa na podstawie piosenek i rymowanek;
- poszerzanie słownictwa w ramach tematu/pola semantycznego, np. z wykorzystaniem **burzy mózgów** (*brainstorming*);
- utrwalanie słownictwa poprzez zabawy z **kartami obrazkowymi** (*flashcards*);
- stosowanie **gier opartych na zapamiętywaniu** (*memory games*);
- **literowanie** - zapisywanie słów (*spelling*).

2. Techniki nauczania wymowy

- powtarzanie modelu językowego (słów, fraz, zdań) za nauczycielem lub nagraniem;
- powtarzanie, uczenie się na pamięć, wspólne śpiewanie piosenek, rymowanek;
- powtarzanie, uczenie się na pamięć łąmańców językowych;
- tworzenie, pisanie nowych kolejnych zwrotek rymowanek, łąmańców językowych;
- wyszukiwanie par rymujących się wyrazów;
- wysłuchiwanie wyrazów z analogicznym dźwiękiem;
- słuchanie/czytanie książeczek opartych na zabawie wyrazami z tym samym dźwiękiem;
- czytanie na głos krótkich, prostych tekstów.

3. Techniki nauczania gramatyki

- prezentacja i utrwalanie nowych struktur na podstawie opowiadania;
- prezentacja i utrwalanie słownictwa na podstawie piosenek i rymowanek;
- tworzenie, pisanie nowych części historyjki z użyciem nowej struktury;

- Projekt jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego
- układanie w dłuższe struktury gramatyczne rozsypanki wyrazowej;
 - zabawa wyrazami, tak aby powstały pytania/zdania;
 - łączenie obrazków i odpowiednich struktur.

4. Techniki nauczania sprawności receptywnych: słuchania i czytania

Strona | 29

- słuchanie/czytanie i wykonywanie poleceń nauczyciela (*listen/read and do activities*), np. posłuchaj/przeczytaj i zaznacz, pokoloruj, narysuj, zakresł, połącz w pary: rysunki-słowa/ części zdań oraz odpowiedz na pytania nauczyciela itd;
- **przewidywanie** na podstawie tytułu, ilustracji lub słów kluczy treści tekstu słuchanego/ czytanego (*prediction*);
- zrozumienie ogólnego sensu tekstu słuchanego/czytanego (*listening/reading for the gist*);
- wyszukiwanie szczegółowych informacji w tekście (*listening/reading for details - scanning*);
- po wysłuchaniu nagranych tekstów odczytywanie na głos pojedynczych słów, fraz, zdań oraz krótkich tekstów;
- ciche czytanie i wykonanie zadań sprawdzających zrozumienie.

5. Techniki nauczania sprawności produktywnych: mówienia i pisania

- powtarzanie za wzorem - **pisanie po śladzie** (*tracing*);
- odpowiadanie na pytania nauczyciela -zapisywanie odpowiedzi: najpierw z użyciem pojedynczych słów, stałych wyrażen i zwrotów językowych (*formulaic chunks*), prostych zdań;
- ustne opisywanie obrazka - opis obrazka przechodzący od pojedynczych słów do prostych zdań;
- mówienie/pisanie o sobie na podstawie zaprezentowanego modelu, np. uzupełnianie luki informacyjnej;
- samodzielne zadawanie pytań;
- prowadzenie krótkiej rozmowy stymulowanej obrazkiem/podanym zestawem słów, pytań, uzupełnioną **ankietą** (*survey*);
- prowadzenie krótkiej spontanicznej rozmowy;
- pisanie krótkiego kilkuzdaniowego tekstu.

Projekt jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

6. Techniki wdrażania autonomii ucznia

Proponujemy następujące techniki, które pomogą uczniom uwierzyć we własne możliwości i postępy w nauce:

- systematyczne wdrażanie do dokonywania **samooceny** (*self-assessment*);
- monitorowanie świadomego uczenia się: rozpoznawanie celów oraz postępów w nauce, głównie poprzez odpowiednio sformułowane pytania nauczyciela;
- refleksja dotycząca treści nauczanego materiału;
- zachęcanie uczniów do wyrażania opinii na temat stopnia satysfakcji *I like/I don't like*;
- zachęcanie dzieci do udzielania sobie nawzajem informacji na temat poprawności wykonywanych zadań;
- wdrażanie uczniów do pracy w parach/grupach;
- zachęcanie uczniów do samodzielnego korzystania ze słowniczków obrazkowych;
- prowadzenie własnych słowniczków obrazkowo-wyrazowych;
- samodzielne czytanie książeczek w uproszczonej wersji językowej (*graded readers*);
- zachęcanie dzieci do odnajdywania przykładów użycia języka angielskiego poza szkołą *English around us*, np. na opakowaniach różnych produktów lub w reklamach;
- oferowanie ćwiczeń na lekcji do wyboru;
- oferowanie zadań domowych do wyboru;
- wykorzystanie projektów językowych;
- prowadzenie „**portfolio**” językowego (*language portfolio*).

Strona | 30

7. Techniki dramowe

Nie można przecenić wartości edukacyjnych i wychowawczych **technik dramowych** (*drama techniques*) stosowanych w nauczaniu języka angielskiego.

Oto przykłady proponowanych technik:

- ćwiczenie języka komunikacji niewerbalnej -mowa ciała, np. pantomima;
- uczenie się na pamięć i recytacja krótkich wierszyków, rymowanek, piosenek;
- odgrywanie ról w **scenkach sytuacyjnych** (*roleplay*);
- odgrywanie scenek na podstawie prezentowanych tekstów;

Projekt jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

- opracowywanie i odgrywanie krótkich scenek;
- przygotowanie i odegranie przedstawień/scenek okolicznościowych, np. na zakończenie roku.

8. Techniki multimedialne

Strona | 31

- Obecnie umiejętność korzystania ze środków multimedialnych jest jednym z podstawowych wymogów edukacyjnych. Wykorzystanie szkolnej pracowni komputerowej jest jedną z płaszczyzn integracji edukacji wczesnoszkolnej i nauczania języka angielskiego. Poniżej kilka sugestii dotyczących wykorzystania materiałów multimedialnych: zachęcanie uczniów do pracy z CD-ROM-em dołączonym do podręcznika;
- wyszukiwanie określonych informacji w Internecie (wersja anglojęzyczna);
- zachęcanie uczniów do oglądania filmów i programów w oryginalnej wersji językowej przez wykorzystanie materiałów DVD dołączonych do podręcznika;
- wykorzystanie tablicy interaktywnej.

Projekt jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

4. DOJRZAŁOŚĆ SZKOLNA

4.1. CZYNNIKI WARUNKUJĄCE GOTOWOŚĆ SZKOLNĄ

Strona | 32

1. Czynniki indywidualne związane z osobą dziecka (takie jak np. stan zdrowia, płeć, właściwości psychiczne)

Badania gotowości szkolnej sześciolatków przeprowadzone w 2008 r. (E. Gruszczyk-Kolczyńska –APS) wykazały, że istotnym czynnikiem różnicującym osiągnięcie gotowości szkolnej przez dzieci był stan zdrowia. Wpływ tego czynnika zaznaczył się najwyraźniej w grupie dziewczynek.

Istotne różnice w wynikach uzyskano również przy porównaniu badanych sześciolatków za względu na płeć. Wyższe wyniki uzyskano w grupie dziewczynek.

Spośród właściwości psychicznych wpływających na osiągnięcie przez dzieci dojrzałości szkolnej wymieniane są : **cechy pamięci, poziom rozwoju percepcji wzrokowej, sprawność myślenia, poziom wypowiedzi słownych, sprawność operowania słownictwem.**

Jako istotne determinanty osiągnięcia przez dzieci dojrzałości szkolnej wymieniane są również **zainteresowania dziecka.**

2. Czynniki zewnętrzne związane rodziną: (warunki materialne, kulturalne, społeczne)

Oprócz **warunków materialnych** czynnikami, które najbardziej różnicowały osiągnięcie przez dzieci gotowości szkolnej okazały się:

Warunki kulturalne rodzin takie jak: wykształcenie rodziców, dysponowanie biblioteką, czytanie dzieciom książek, chodzenie z dziećmi do teatru, udział w zorganizowanych zajęciach, itp.

Spośród **warunków społecznych** na osiągnięcie dojrzałości szkolnej dzieci wpływ mają: organizacja życia rodziny, stosowany w rodzinie system kar i nagród, system i struktura komunikowania się w rodzinie.

Projekt jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

3. Czynniki zewnętrzne związane ze środowiskiem: (np. udział w zorganizowanych zajęciach przedszkolnych.)

W okresie wczesnej edukacji rozwijają się zdolności oraz kompetencje dziecka, które umożliwiają dalszy rozwój i kształcenie. Udział w zorganizowanych zajęciach przedszkolnych istotnie wpływa na osiąganie dojrzałości szkolnej przez dzieci. Im dłużej dziecko uczestniczy w zajęciach przedszkolnych, tym większe ma szanse na osiągnięcie gotowości szkolnej.

Wymagania stawiane dziecku, które ma rozpocząć naukę szkolną odnoszą się do różnych sfer rozwoju dziecka. Właściwości rozwojowe i kompetencje jakie powinno posiadać dziecko rozpoczynające naukę w zakresie poszczególnych obszarów:

Rozwój fizyczny: dziecko jest ogólnie zdrowe, jego wzrost i waga są odpowiednie do wieku, jest odporne na zmęczenie, prawidłowo funkcjonują narządy zmysłów, głównie wzrok i słuch.

Rozwój ruchowy: dziecko jest sprawne ruchowo (co oznacza, że na przykład biega, skacze, jeździ na rowerze), chętnie bawi się klockami, odtwarza konstrukcje według wzoru, potrafi w sposób celowy posługiwać się przedmiotami i narzędziami, (np. wycina nożyczkami, wiąże sznurowadła, kokardki, zapina guziki, samodzielnie wykonuje podstawowe czynności samoobsługowe takie jak jedzenie, ubieranie się, dbanie o higienę. Ponadto uzyskało podstawową orientację w schemacie własnego ciała, potrafi różnicować prawą i lewą stronę, najczęściej wykonuje czynności jedną, tą samą ręką (uformowała się dominacja czynnościowa ręki).

Rozwój poznawczy: dziecko jest spostrzegawcze, zauważa istotne elementy przedmiotów, wskazuje braki w obrazkach, ma zasób wiadomości umożliwiający orientację w najbliższym otoczeniu, (potrafi np. podać swoje imię, nazwisko, wiek, adres zamieszkania), rozumie podstawowe pojęcia abstrakcyjne (kształt, wielkość, kierunek, odległość), zaczyna rozumieć znaczenie symboli, jest dociekliwe, aktywne poznawczo, poszukuje odpowiedzi na intrygujące je pytania, formułuje proste wnioski dotyczące zaobserwowanych zjawisk, dostrzega następstwo zdarzeń, zapamiętuje krótkie wierszyki, piosenki, aktywnie przypomina sobie informacje użyteczne w konkretnym działaniu, potrafi przez dłuższą chwilę skupić uwagę na wykonywanej czynności

Rozwój emocjonalny: dziecko potrafi rozpoznawać uczucia innych, jest coraz bardziej świadome własnych uczuć, Stopniowo opanowuje społeczne reguły wyrażania emocji, pojawiają się próby kontroli własnych emocji

Rozwój społeczny: dziecko nawiązuje kontakty społeczne z rówieśnikami i z osobami dorosłymi, współdziała z rówieśnikami w grupie, potrafi wyczekać na swoją kolej, dzieli się zabawkami. Przebywanie z rówieśnikami i wspólna aktywność sprawiają mu przyjemność. Dostosowuje swoje zachowanie do obowiązujących reguł, rozpoznaje co jest dobre a co złe (np. przywłaszczanie cudzych rzeczy) rozumie znaczenie podstawowych norm i łatwych

Projekt jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego przepisów, dostosowuje się do nakazów i zakazów, słucha poleceń osoby dorosłej, w tym nauczyciela, zaczyna także przejawiać poczucie obowiązku. Szybko odnajduje się w grupie rówieśniczej, komunikat kierowany do grupy przyjmuje do siebie, prawidłowo nawiązuje kontakty z rówieśnikami i nauczycielami, jest odpowiednio zmotywowany i chętnie uczy się nowych czynności, słucha bez przerywania wypowiedzi. Cieszy się sukcesami innych i podejmuje działania na rzecz innych, utrzymuje porządek, dba o swoje rzeczy.

Rozwój mowy: wymowa pod względem artykulacyjnym doskonali się – dziecko wymawia głoski sz, ż, cz, dż, r., zanikają nieprawidłowości gramatyczne, dziecko dokonuje autokorekty, wypowiedzi przyjmują formę realizacji wielozdaniowej. Dziecko w wypowiedziach uwzględnia kolejność zdarzeń i zależności przyczynowo-skutkowe, pytane o znaczenie słów, potrafi je wyjaśnić.

Rozwój mowy jest procesem, w którym współgrają czynniki biologiczne i społeczne. Zależy on od wrodzonych właściwości organizmu człowieka, ale jest możliwy jedynie w kontakcie ze środowiskiem społecznym, z innymi ludźmi. Mowa dziecka w tym okresie powinna być istotnym wskaźnikiem różnicującym dzieci na dojrzałe i niedojrzałe do podjęcia nauki szkolnej

Przygotowanie do:

nauki pisania: umiejętność graficznego odtwarzania, odwzorowywania figur i znaków graficznych, odwzorowywanie w liniach elementów litero-podobnych;

nauki czytania: umiejętność wyszukiwania w wyrazach liter dużych i małych, podpisywanie obrazków wyrazami, składanie wyrazów z liter na podstawie obrazka, czytanie tekstu w powiązaniu z obrazkiem;

nauki liczenia: znajomość cyfr i znaków, porównanie wielkości liczb, łączenie w zbiór i porównywanie zbiorów, liczebniki porządkowe, umiejętność dodawania i odejmowania, umiejętność dodawania i odejmowania w zadaniach z treścią.

Zakłada się, iż dziecko 6-letnie, rozpoczynające naukę szkolną powinno :

- ✓ Posiadać zdolność rozumienia podstawowych pojęć abstrakcyjnych (kształtu, wielkości, kierunku, odległości, czasu i liczby),
- ✓ Powinno umieć formułować dłuższe wypowiedzi słowne i opowiadać (np. co przedstawia dany obrazek?),
- ✓ Mowa musi być prawidłowo wykształcona, zarówno pod względem gramatycznym, jak i artykulacyjnym,

Projekt jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

- ✓ Powinno umieć koncentrować się przez dłuższą chwilę, wykazywać uwagę trwałą i celową,
- ✓ Cechować je musi dobra sprawność ruchowa, zwłaszcza manualna (szczególnie ważna jest szybkość, precyzja i koordynacja ruchów rąk przy optymalnym napięciu mięśniowym),
- ✓ Powinno umieć współdziałać w grupie rówieśniczej, podporządkować się regułom zabawy i poleceniom dorosłych,
- ✓ Musi potrafić opanować swoje emocje oraz ich słowne i ruchowe manifestacje,
- ✓ Powinno przejawiać poczucie obowiązku i duże zainteresowanie nauką.

Strona | 35

Objawami niedojrzałości szkolnej u dziecka 6-letniego mogą być:

- ✓ Obniżona sprawność ruchowa – niezgrabnie biega, skacze, ma trudności z rzucaniem i chwytem piłki,
- ✓ Trudności z precyzyjnym wykonywaniem codziennych czynności – zawiązywaniem na kokardkę sznurowadeł, zapinaniem guzików, posługiwaniem się nożyczkami,
- ✓ Słaba orientacja w schemacie ciała z ustaleniem stron, kłopoty z określeniem kierunku na prawo, na lewo, od siebie, przed, za sobą,
- ✓ Trudności z odwzorowaniem figur, np. rombu, kwadratu,
- ✓ Trudności z wyodrębnianiem elementów z całości, a także łączeniem ich w całość (budowanie z klocków, układanie mozaiki wg. wzoru),
- ✓ Niespostrzeżenie szczegółów różniących dwa obrazki,
- ✓ Trudności w orientacji w czasie, w określaniu dni tygodnia, pór roku,
- ✓ Trudności z odtwarzaniem prostej melodii i rytmu,
- ✓ Trudności z zapamiętywaniem wierszyków, tekstu opowiadania,
- ✓ Nieprawidłowa wymowa, wady wymowy,
- ✓ Trudności w różnicowaniu głosek podobnych (s-z, w-f, b-p), zaburzenia słuchu fonematycznego, analizy i syntezy głoskowej,
- ✓ Trudności w rozpoznawaniu liter podobnych kształtem m-n, l-t, b-d,
- ✓ Trudności w opanowywaniu nauki czytania.

Projekt jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

4.2. ROZWÓJ EMOCJONALNY NAJCZĘŚCIEJ RÓŻNICUJE 6 i 7 LATKI

Poziom rozwoju emocjonalnego dziecka jest najtrudniej mierzalnym czynnikiem podczas spotkania diagnostycznego.

Strona | 36

Dziecko sześciolatnie - jest bardzo ciekawe świata, otwarte na nowe doświadczenia co niezwykle stymuluje jego rozwój poznawczy. W zakresie rozwoju emocjonalnego przeżywa trudny okres.

W tym wieku dziecko przeżywa ponownie okres przypominający niektóre zachowania 2,5 latka. Jest to ponowne sprawdzanie granic, swoisty bunt sześciolatka.

Dziecko sześciolatnie może manifestować następujące zachowania:

- może stać się przejściowo mniej zrównoważone emocjonalnie,
- popadać w skrajne stany, od uwielbienia do nienawiści nawet w stosunku do wszystkich bliskich
- sześciolatek dąży do tego by być najważniejszą osobą w rodzinie
- wszyscy mają spełniać jego potrzeby, domaga się wszystkiego czego zapragnie,
- oczekuje, że to inni będą dostosowywać się do jego wymagań.
- bardzo łatwo złości się na osoby, które nie zaspokajają jego potrzeb, szczególnie narażone na liczne pretensje i oskarżenia sześciolatek są w tym okresie mamy.
- dopiero gdy wszystko idzie po jego myśli jest zdolne do okazania czułości lub udzielenia pomocy
- dziecko może być skłonne do kłótni i godzinnych dyskusji nad wydanym poleceniem
- trudno jest je odwieść od wcześniej zaplanowanej aktywności
- bardzo źle znosi wszelkie niepowodzenia oraz krytykę, czy kary,
- jest mu trudno przegrywać w zabawie (aby się przed tym uchronić, potrafi uciec się nawet do oszustwa)
- nie zawsze mówią prawdę, szczególnie jeśli chce się je skłonić do przyznania się do winy.

Uczucia dziecka w tym wieku zaczynają dopiero nabierać społecznego charakteru. Obserwujemy początki takich reakcji emocjonalnych jak współczucie (rozwój empatii), wdzięczność itp. Dzieci sześciolatnie nie potrafią jeszcze werbalizować swoich przeżyć, najczęściej wyrażają je w działaniu.

Projekt jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

O dojrzałości w rozwoju emocjonalnym mówimy, gdy sześciolatek:

- panuje nad emocjami, kontroluje je,
- reaguje adekwatnie do sytuacji(bez złości, lęku),
- radzi sobie z porażką,
- jest spokojny i zrównoważony,
- jest wytrwały, systematyczny, obowiązkowy,
- prawidłowo reaguje na pozytywne i negatywne uwagi,
- jest otwarty na kontakty.

Strona | 37

1) Wybrane trudności emocjonalne dzieci:

1. Dzieci nerwicowe:

Podstawowym objawem i źródłem nerwicy jest lęk czyli silny stan napięcia z towarzyszącym mu poczuciem bezsilności i zagrożenia. Dziecko w celu uniknięcia przeżywania lęku uruchamia mechanizmy obronne np. u dziecka bojącego się iść do szkoły mogą wystąpić bóle brzucha, wymioty i podobne symptomy nerwicowe. Najczęstsze lęki u dzieci to: lęk przed ciemnością, przed groźnymi zjawiskami przyrody, przed zwierzętami czy też lęki nocne-które wywoływane są często silnymi przeżyciami, wzruszeniami, niepokojami, niepowodzeniami przeżytymi w szkole.

Czego nie wolno robić kiedy dziecko się boi:

- wyśmiewać się z jego lęków
- zawstydząć go przed innymi
- zmuszać do stawiania czoła lękotwórczej sytuacji, dopóki samo nie jest jeszcze do tego gotowe i dopóki nie będziecie mieli pewności, że postępujecie właściwie
- niecierpliwic się
- uważać, że w tych lękach jest coś złego, nienormalnego

Co należy robić, kiedy dziecko się boi:

- starać się zrozumieć jego lęk
- pamiętać, że samo z niego wyrośnie
- pozwolić, przynajmniej na jakiś czas, na unikanie budzącej lęk sytuacji, zanim podejmie się próby oswojenia z nią dziecka

U dzieci nerwicowych mogą współwystępować: zaburzenia łaknienia, jąkanie oraz tiki nerwowe.

Projekt jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

2. Dzieci zahamowane psychoruchowo:

To dzieci lękowe z obniżoną aktywnością i trudnościami w nawiązaniu kontaktów społecznych. Nauczyciele często rezygnują z prób zbliżenia się do dzieci nieśmiałych pozostawiając je samym sobie. Bardzo ważne jest aby zapewnić takiemu dziecku poczucie bezpieczeństwa poprzez akceptację go takim jakie jest, bez oceniania, zawstydzania, wypychania na siłę.

Strona | 38

3. Dzieci obojętne uczuciowo:

Są to dzieci, które nie potrafią nawiązywać kontaktów uczuciowych z dorosłymi i rówieśnikami oraz współodczuwać radości i smutków innych osób. Często jest to odpowiedź na niezaspokojenie potrzeby miłości i przywiązania.

4. Dzieci nadpobudliwe:

Reakcje tych dzieci są nieproporcjonalnie silne do działającego bodźca. Pobudzenie, aczkolwiek silne trwa jednak krótko. W efekcie są to dzieci męczliwe, niewytrwałe w działaniu. Dla ich rozwoju szczególnie niekorzystne jest wychowywanie niekonsekwentne. Zmienność wymagań i ocen postępowania dziecka powodują, że nie może ono korzystać z nabytych doświadczeń. Jego reakcje są więc gwałtowne, nieoczekiwane. Dorośli powinni reagować na ich zachowanie spokojnie i cierpliwie oraz starać się aby nie dostarczać dziecku zbyt dużo bodźców.

Co jest wskazane:

- zrozumienie i akceptacja potrzeby ruchu dziecka,
- nie krzyczymy na szalejące dziecko,
- zaspokojenie potrzeby ruchu w sposób akceptowany społecznie; wskazane są na przykład gry zespołowe i zadania wymagające ruchu,
- stały rytm dnia tzn. o tej samej porze zabawa, odrabianie lekcji, sen,
- określenie zasad i przestrzeganie ich.

To dzieci, które wywołują konflikty, biją inne dzieci, przedrzeźniają lub przezywają, skarżą, męczą zwierzęta lub niszczą przedmioty. Agresja jest z reguły reakcją na frustrację lub zachowaniem naśladowczym. Celem agresji może być też chęć zwrócenia na siebie uwagi. Od reakcji dorosłych zależy czy ten sposób postępowania utrwali się u dziecka.

Trzy formy wyrażania złości przez dzieci:

Gniew i tendencje agresywne powstają u dziecka gdy:

- chce zrobić coś czego mu nie wolno, co jest zabronione,
- gdy musi zrobić coś na co nie ma ochoty,
- gdy oczekuje uznania, uwagi a jest odrzucone.

Projekt jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Zadaniem wychowania nie jest hamowanie wszelkich przejawów agresji dziecka ale skierowanie ich z drogi aspołecznej na prospołeczną, uczenie umiejętności otwartej obrony swych przekonań, podejmowania rywalizacji sportowej, w nauce.

Wyładowanie agresji nie pomoże dziecku agresywnemu uwolnić się od nagromadzonej w nim agresji, ulga jaką odczuje będzie go motywowała do powtarzania takich zachowań.

Strona | 39

Karanie agresji powoduje wystąpienie obok gniewu, lęku przed karą. Dziecko wówczas hamuje wyłącznie otwarte formy agresji. Pojawia się frustracja, gniew i w konsekwencji zachowania agresywne na przykład biernej agresji. Istnieje duże prawdopodobieństwo przeniesienia agresji np. z terenu domu na teren przedszkola czy szkoły.

Jak osiągnąć zmianę w zachowaniu dziecka:

- o poprzez uważne słuchanie tego co do nas mówi,
- o poprzez nauczenie rozpoznawania i nazywania przeżywanych emocji,
- o poprzez akceptowanie jego uczuć, co nie oznacza akceptacji dla jego zachowań np. „rozumiem, że jesteś wściekły na kolegę, ale nie zgadzam się na bicie. Powiedz mi jak bardzo jesteś zły słowami a nie pięściami”,
- o poprzez pomoc w zapanowaniu nad emocjami w przeżyciu i nauczeniu się kontrolowanych sposobów odreagowania napięcia emocjonalnego np. wręczamy rozłoższonemu dziecku kartkę papieru mówiąc; „pokaż mi jak bardzo jesteś zły, narysuj lub opowiedz co cię tak zdenerwowało”,
- o poprzez rozwiązywanie problemów dziecka w momencie jego wyciszenia.

Dzieci siedmioletnie nie sprawiają już większych trudności w wychowaniu, są dużo spokojniejsze niż sześciolatki, bardziej posłuszne czasem skryte. Główną dziedziną ich aktywności staje się szkoła i nauka. To okres przełomu w rozwoju emocjonalnym i społecznym dzieci.

Siedmiolatki bywają jednak nadal dziećmi o zmiennych nastrojach, mają swoje lepsze i gorsze dni. Lubią uważać się nad sobą, oskarżać otoczenie, że uwzięło się na nie, że nie są lubiane itp. Może być to jeszcze czas różnorodnych lęków, strachów i obaw. Lęki mogą dotyczyć złodziei, włamywaczy wojny. Pojawiają się też uzasadnione i racjonalne obawy przed spóźnieniem się do szkoły, niechęcią nauczycieli i kolegów.

Projekt jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

5. UCZEŃ ZDOLNY

5.1. TEORETYCZNE MODELE ZDOLNOŚCI

Strona | 40

a) Trójpierścieniowy model zdolności J. S. Renzulli

Interakcja między trzema podstawowymi zespołami cech człowieka:

- ponadprzeciętną inteligencją lub uzdolnieniami kierunkowymi,
- wysokim stopniem zaangażowania w zadanie i
- wysokim poziomem zdolności twórczych.

Renzulli, Joseph S. & Reis, Sally M.: The Schoolwide Enrichment Model - Second Edition; Creative Learning Press, Mansfield 1997 (p. 5-14)

b) Model J. Strelaua

(wzbogacony o czynniki środowiskowe, czynniki osobowościowe i przypadek)

Jan Strelau, O inteligencji człowieka, Warszawa 1986

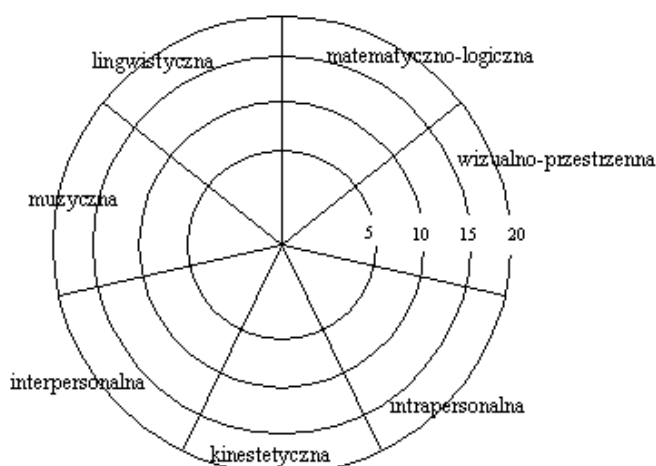

Projekt jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

c) Howard Gardner - teoria inteligencji wielorakich

- lingwistyczna
- muzyczna
- matematyczno-logiczna
- przestrzenna
- kinestetyczna
- intrapersonalna
- interpersonalna

Strona | 41

Lista jest otwarta, jednak sfery inteligencji wyróżnione powyżej występują statystycznie najczęściej.

Rysunek: https://www.google.pl/search?q=gertner+inteligencje+wielorakie&source=lnms&tbn=isch&sa=X&ei=2x87U6LFOMGJ7Abwp4Fg&ved=0CAYQ_AUoAQ&biw=1366&bih=651#facrc=_&imgdii=JjW1qYN5pB61-M%3A%3Bee9pbpj9_lx18M%3BjW1qYN5pB61-M%3A&imgsrc=JjW1qYN5pB61-M%253A%3BhLjuFV1e7sjYOM%3Bhttp%253A%252F%252Fwww.e-mentor.edu.pl%252F_obrazki%252Fart612%252Frys_1.jpg%3Bhttp%253A%252F%252Fwww.e-mentor.edu.pl%252Fartykul%252Findex%252Fnumer%252F28%252Fid%252F612%3B560%3B231

5.2. Uczeń zdolny – definicja

Uczeń zdolny - to uczeń osiągający lepsze wyniki od swoich rówieśników, w przypadku, gdy zachowane są jednakowe dla wszystkich warunki pracy, lub uzyskujący te same co inni wyniki. Zawdzięcza to wyższemu niż u innych rozwojowi takich zdolności, jak myślenie, zdolność obserwacji, wyobraźnia, pamięć, uwaga, sprawności manualne i ruchowe .

Uczniowie zdolni charakteryzują się dwiema podstawowymi cechami: **ponadprzeciętnymi osiągnięciami lub potencjalnymi zdolnościami do takich osiągnięć**. Cechę pierwszą można stwierdzić obserwując rezultaty aktywności ucznia, cechę drugą - badając go instrumentami psychologicznymi, na przykład testami.

Projekt jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Badania wykazują jednak, że **zdolne dzieci często cechuje syndrom braku osiągnięć**. Okazuje się, że o sukcesie czy to w szkole, czy w przyszłej pracy zawodowej decyduje nie tylko wysoki wskaźnik rozwoju intelektualnego czy duży poziom wiedzy, ale też inne czynniki.

Strona | 42

Ważną rolę odgrywają tu zdolności twórcze, osobowość, motywacja, zdolność do wyznaczania celów i dokonywania trafnych wyborów, odpowiedzialność za podejmowane czyny i decyzje, umiejętność rozpoznawania i oceniania swoich zdolności i pragnień.

Powyższe cechy nie są ostatecznie zdeterminowane w momencie narodzin, ale podlegają ćwiczeniu i wyuczeniu. Dlatego też nauczyciele powinni włożyć jak największy wysiłek w to, żeby je uwydatniać i wzmacniać.

5.3. Zasady pracy pedagogicznej z uczniem zdolnym

Obserwacja. Jest niezbędna dla rozpoznania zdolności dziecka.

Indywidualizacja Dzieci zdolne szybko się nudzą przy wykonywaniu tych samych czynności. Wspieranie rozwoju dziecka zdolnego polega na poszerzeniu programu szkolnego oraz indywidualizacji wymagać.

Walka z nudą Nauka, która jest organizowana w sposób sztywny, bez elementów pomysłowości, żartu, żywiołowości nie jest nauką przyjazną dla ucznia zdolnego. Monotonia schematycznie prowadzonych lekcji tłumi zapał, zniechęca do samodzielnego działania.

Wychowanie do sukcesu Podstawą sukcesu jest wiara we własne możliwości. Działanie pedagogiczne, powinno być nastawione na wzbudzenie u uczniów wiary w siebie, samoakceptacji, rozpoznawania słabych i mocnych stron. Pedagodzy zbyt rzadko chwala, za często krytykują.

Walka ze stereotypami Dziecko zdolne często bywa traktowane instrumentalnie – nauczyciele nie zważają na jego rozwój umysłowy, emocjonalny, społeczny. Są utalentowane najczęściej w określonych dziedzinach, często mogą potrzebować pomocy, mają również prawo do pomyłek.

Projekt jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Wskazówki dla nauczyciela

a) Skuteczność metod kształcenia:

wykład, jako metoda nauczania powoduje zapamiętywanie tylko 5% treści,

czytanie – 10%,

stosowanie pomocy audiowizualnych – 20%,

prezentacja graficzna – 30%,

dyskusja w grupie zwiększa zapamiętywanie do 50%,

działania praktyczne – 70%,

uczenie innych pozwala na zapamiętywanie 90% treści.

b) Indywidualna praca z uczniem

Indywidualna praca nauczyciela z uczniem zdolnym może być realizowana częściowo na lekcji (dodatkowe zadania, metody pracy motywujące do twórczego i oryginalnego myślenia, twórcze prace domowe), jak również poprzez przygotowywanie danego ucznia do udziału w konkursach przedmiotowych lub olimpiadach

c) Zajęcia pozalekcyjne i pozaszkolne

Znaczna część działań dydaktyczno – wychowawczych, które poszerzają wiedzę uczniów, odbywa się jednak poza czasem przewidzianym w planach nauczania. Są to dodatkowe zajęcia prowadzone głównie w godzinach popołudniowych w szkołach lub też w klubach, towarzystwach, organizacjach, centrach sportowych i młodzieżowych

d) Programy specjalne

Wyniki kształcenia po zastosowaniu programów specjalnych są nadspodziewanie dobre. Uczniowie z powodzeniem uczą się trudnych i nowych treści, na co ma wpływ także silna motywacja związana z zainteresowaniem danym przedmiotem.

e) Wspomaganie rozwoju ucznia zdolnego można realizować poprzez:

- uwzględnianie specjalnych potrzeb ucznia,

- wprowadzanie w świat wartości (nieindoktrynacja, uczenie szacunku i otwartości na odmienność),

- wzmacnianie samooceny, identyfikowanie i uświadamianie silnych stron i talentów,

- Projekt jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego
- wspomaganie rozwoju emocjonalnego (zdolności inter- i intrapersonalne, motywacja, radzenie sobie ze stresem, zdolności adaptacyjne),
 - rozwijanie kompetencji komunikacyjnych (werbalnych i niewerbalnych),
 - rozwijanie kompetencji społecznych i dobrze rozumianej asertywności,
 - wzbogacanie programów szkolnych (o treści ponadprogramowe),
 - współpracę z rodzicami,
 - współpraca z instytucjami pozaszkolnymi oferującymi pomoc dzieciom i młodzieży zdolnej (Krajowy Fundusz na Rzecz Dzieci, ale również domy kultury, biblioteki, muzea etc.)
 - wyposażenie uczniów zdolnych w większy zakres wiedzy,
 - umożliwienie im uzyskania wiedzy o wyższym poziomie trudności, zgodnie z poziomem ich rozwoju intelektualnego, poziomem zdolności i uzdolnień,
 - kształtowanie u uczniów zdolnych myślenia twórczego i rozwijania oryginalności.
 - optymalizowanie zadań celem utrzymania poziomu motywacji

5.4. Motywacja

Motywacja to zespół czynników natury psychicznej lub fizjologicznej uruchamiający i organizujący zachowanie się człowieka, skierowane na osiągnięcie określonego celu.

Siła motywacji zależy od:

- spostrzeganej atrakcyjności celu oraz
- subiektywnego przekonania o możliwości jego osiągnięcia.

Prawa Roberta Yerkesa- Johna Dodsona:

Yerkes i Dodson opisali zależność między poziomem pobudzenia organizmu a poziomem wykonania zadania (i liczbą błędów).

Pierwsze prawo mówi, że zależność ta jest krzywoliniowa, czyli że istnieje optymalny poziom pobudzenia, przy którym dane zadanie jest wykonywane najlepiej. Zarówno niższy jak i wyższy poziom pobudzenia upośledza sprawność wykonania.

Projekt jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Na przykład, gdy jesteśmy słabo motywowani do wygrania konkursu, nie będziemy zbyt przykładać się do przygotowania do niego (niski poziom pobudzenia emocjonalnego i niski poziom wykonania). Jeśli jednak jesteśmy skrajnie zmotywowani, bardzo nam zależy, to nasze przygotowania mogą być chaotyczne (chcemy za dużo na raz, ogniskujemy się na efekcie, a nie pracy, oraz na konsekwencjach ewentualnej porażki), a zachowanie na, co także zmniejsza szanse na powodzenie - czyli właściwe wykonanie zadania.

Strona | 45

Drugie prawo mówi, że im trudniejsze jest zadanie, przed którym stoimy, tym niższy jest poziom optymalnego pobudzenia.

Innymi słowy zadania łatwe są dobrze wykonane nawet wtedy, gdy poziom pobudzenia emocjonalnego jest bardzo wysoki, wykonywania zadań trudnych jest szybko upośledzane przez wysoki poziom pobudzenia.

1) Wybrane podziały motywacji:

Motywacja „od” i „do”

Istnieją dwa podstawowe rodzaje motywacji: jeden polega na dążeniu do czegoś, a drugi na unikaniu czegoś. Dążąc do czegoś ludzie zachowują się w określony sposób, ponieważ czegoś chcą, pragną lub potrzebują. W drugim typie motywacji, ludzie zachowują się tak, by czegoś uniknąć.

Motywacja wewnętrzna i zewnętrzna

Motywacja wewnętrzna (ang intrinsic motivation) – motywacja powodująca zachowanie, którego celem nie jest osiągnięcie zewnętrznych nagród. Dana aktywność jest celem samym w sobie.

Motywacja zewnętrzna (ang. extrinsic motivation) – angażowanie się w daną aktywność dla osiągnięcia konsekwencji zewnętrznych. Najczęściej uniknięcia kary lub otrzymania nagrody. Zachowanie jest tutaj tylko instrumentem osiągnięcia czegoś innego.

Istnieją przesłanki do twierdzenia, że gdy człowiek rozumie swoje działanie jako motywowane zewnętrznie, to nie zauważa jednocześnie, że może ono być motywowane wewnętrznie, co prowadzi do utraty przyjemności z wykonywania działania.

Natomiast to czynności motywowane wewnętrznie prowadzą do specyficznego stanu umysłu, nazywanego poczuciem przepływu (ang. flow), które polega między innymi na utracie poczucia upływu czasu oraz na koncentracji na samej czynności wykonywania zadania, z odsunięciem na drugi plan jego rezultatu. (Najczęściej hobby)

Projekt jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Ustalono także, że gdy czynność motywowana jest wewnątrznie a jednocześnie jest silnie nagradzana, to motywacja zmienia się na zewnętrzną i dana osoba traci przyjemność czerpaną z tej aktywności, nawet jeśli ją wcześniej bardzo lubiła. Poprzez silne nagradzanie, grożenie karą (np. przy nauce), stosowanie przymusu, presję zewnętrzną, nacisk oceniania, można spowodować, że dana osoba zaczyna spostrzegać swoje działanie jako motywowane tylko zewnętrznymi, co prowadzi do utraty przyjemności czerpanej z tego działania.

Strona | 46

2) Facylitacja i interferencja społeczna

Zjawisko oznacza napięcie wynikające z obecności innych osób i możliwości oceny przez nich naszego działania skutkiem którego jest lepsze wykonanie zadań dobrze opanowanych i łatwych, lecz gorsze wykonanie zadań trudnych lub tych, których dopiero się uczymy.

Na przykład dzieci bawią się z większym zapałem, gdy towarzysz zabawy jest pod bokiem, choćby bawił się w coś innego. Należy jednak pamiętać, że opisywany efekt występuje w odniesieniu do zachowań stosunkowo dobrze wyuczonych, automatycznych. Obecność innych może hamować lub zakłócać zachowania niezbyt dobrze wyuczone lub bardzo złożone. Mówimy wtedy o interferencji społecznej.

3) Podstawowe zasady prawidłowego motywowania dzieci:

Stosowanie większej liczby nagród niż kar (też więcej pochwał niż nagan).

Pochwała lub nagana (informacja zwrotna) powinna nastąpić chwalić możliwie natychmiast po wykonaniu danej czynności.

Krytykując nigdy nie należy lekceważyć uczuć dziecka, nie ironizować, nie szydzić. Krytyka powinna być wyłącznie konstruktywna i czemuś służyć.

Różnicowanie zadań w pracy zespołowej tak, by wszyscy byli zajęci na miarę swych możliwości.

Zlecanie zadań i formułowanie celów nieco blisko górnej granicy możliwości poszczególnych członków zespołu, pamiętając o tym, że zadania zbyt trudne i zbyt łatwe zniechęcają do pracy i powodują spadek poziomu motywacji.

Dbanie o przyjazną, lecz konstruktywną atmosferę.

Unikanie nadmiernego kontrolowania wszystkich działań dziecka, jednak określanie wyraźnych granic jego swobody decyzyjnej. Należy pozwolić na samokontrolę i samodzielność.

Konsekwentne kontrolowanie skuteczności wykonania założonych zadań i stopnia realizacji sformułowanych celów.

Wprowadzanie elementów współpracy.